עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ג מהלכות פסולי"מ הלכה כח]:
ו ב מיי' פ"ס מהלכות תמידין הלכה יג:

רבינו חננאל

ואותבינן עליה הא דתניא זה הכלל כל הקרב ביום קדוש ביום, כל הקרב בלילה קדוש בין ביום ובין בלילה. הנה הקרב ביום, ביום הוא שמתקדש ואינו קדוש בלילה. ודחינן דילמא אינו קדוש בלילה ליקרב (ביום) אבל קדוש בלילה ונפסל. וגרסינן בתמורה בתחילת יש בקרבנות היחיד וכו', ומנחתם ונסכיהם בלילה, כלומר כשרין אפילו בלילה. ואקשינן ונסכין מי קריבין בלילה, והתניא אין לי אלא דברים שדרכן להיקרב בלילה, כגון איברים ופדרים שמעלין ומקטירין מבוא השמש, ומתעכלין והולכין כל הלילה, דברים שדרכן להקריב ביום כגון הקומץ והלבונה כו'. אמר רב פפא נזדמנו לו נסכין הבאין בפני עצמן מקדישן ומקריבן בלילה. תניא נמי הכי כל הקרב ביום קדוש ביום כו'. אמר רב אדא בר אהבה (רעולת) [ועלות] השחר פוסלת בהן באיברים. מתיב רב זירא סידר את הלחם ואת הבזיכין אחר שבת והקטיר את הבזיכין בשבת כיצד יעשה יניחנו הלחם על השלחן לשבת הבאה. שאפילו הוא על השלחן אין בכך כלום. ואם תאמר כלי שרת מקדשין שלא בזמנם יקדיש הלחם ויפסל, ולמה הוא כשר לשבת הבאה. ועמדה התיובתא. ופרקינן לילה אין מחוסר זמן, לפיכך נקדש ונפסל, יום מחוסר זמן. פי' כתיב ביום השבת ביום השבת יערכנו וכיון שעבר השבת ולא ערכו אלא למחר ביום ראשון, נעשה מחוסר זמן ולא קדש כלל. אלא מניחו בשלחן וכשיגיע השבת נמצא כאילו עכשיו ערכו ובשבת אחרת הפרקן. ואקשינן כיון שאמרת הלילה אינו מחוסר זמן, וכל דבר שמצותו ביום והקדים ונתנו בכלי שרת בלילה נקדש ונפסל, כי מטו לילי שבת יקדיש השלחן הלחם ויפסל. ודחי רבינא כגון שקדם וסילקו קודם ביאת השמש ערב שבת וחזר וסידרו בשבת. רב אשי אמר כיון שסידרו כו'. זה הכלל היה במקדש כו'.

תוס' ישנים

ניהדריה והדר נקמצה. וא"ת נהי דכלי שרת אין מקדשין אלא בזמנם מכל מקום [כיון] שנתקדשה בכלי שרת מצעוד יום לגמר לא תיפסל בקמיצת לילה לרבנן דבן בתירא בפ"ק דמנחות (ו, ה) דלית לה יחזור ויקמוץ. י"ל דהיכא דלא נתקדשה מצעוד יום מיסח פריך שפיר, דכאילו קמלה בעודה תולין הוי. ועוד אפילו נתקדשה מצעוד יום משובה בלילה מיסח כמנחה בכלי חול הוא ואינה ראויה להתקדש בלילה. **והקטיר את הבזיכין בשבת פסולה.** פירוש הקטירתו פסולה ולא הותר כלל הלחם עי"י הקטרת הבזיכין. אבל בפירוש ר"ח לא גרס פסולה. אבל אחי שפיר דלפרשים. **נעשה כמי שסידרו הקוף ולא מיפסל בהכי.** וא"ת מדאמרינן בסוף לולב וערבה [סוכה מח, ב] גבי כמעשהו בחול כו' שהיו מניחין מים לניסוך בחצים שאינה מקודשת, ופריך בגמרא [מט, ב] ומיתי במקודשת אמר זעירי זאת אומרת כלי שרת מקדשין שלא מדעת, ואי אייתי ליה מאתמול [ו]איפסל להו בלינה, ואיתא דאפילו בלינה הלא אין כלי שרת מקדשים שלא בזמנם וכי מטי בי שמשי ליטול כמו שסילדו הקוף כיון שלא נתנם בזמנם כדאמרינן הכא. וי"ל דקסבירא ליה לרב אחי דבר כשאר אמוראי דהתם. אי נמי הוא"ל ואם מגלין לזרוק אותו יום כגון אם היה המג גם בחוצו יום היו מתקדשות כי מטא בי שמשי לא ליטול כמו שסילדו הקוף כמו בלחם הפנים שכשנתנם סם לא היה זמנם כלל. אי נמי שאני גבי לחם הפנים שלריך כאן ובגדי כהונה לסדרו וכיון שנעשה שלא כדין הוי כאילו סידרו הקוף, אבל גבי מים יכול לבטיחם זר בכלי שרת, וכן גבי מנחה יכול לד לקדשה בכלי שרת דמקמיצה [ואילך] מצות כהונה, ולכך לא הוי כמו שסידרו הקוף. ואין להקשות על הא דאמרינן הכא כלי שרת [אין] מקדשין שלא בזמנם מדאמרינן במנחות בפרק ר' ישמעאל [עב, ב] דאפילו שמי הלחם דוחה שבת דלקסבר תנוי מקדש ואי אפי' (מהא) [להו מתמול] בתנור [ו]איפסלו להו בלינה, וכן במנחות פרק התכלת [נח, ב] קאמר על מחבת בזמן מלגמד שטעונה כלי ואי אפי' (ליה) מאתמול [ו]איפסל בלינה, ואמה ידמו שבת בשבל זה והלא נעשה כמי שסדרו הקוף כי מטי בי שמשי, דהא לאו קוראי הוא, דכיון [שדיינן] מן הסורה ליתנם בכלי שרת בפחייה ס"ל מקדש לה מעוד בדין כמו בזמנם ויפסלו בלינה. אבל קשה מדאמרינן בפרק שתי הלחם [מנחות לה, ב] רבי יהודה סבר בחול אמסמיכהו דקלפו ליה ס"ל דרך חול קלפיתו ליה אף כי היום יקדש בכלי אפיסלו ליה בלינה והיה לכם לדחות שבת בפחייתו, ואיך נפסל בלינה הלא כיון שאין זמנו אלא בשבת אין נפסל בלינה. וי"ל דלדבריהם שאתם סובריה שדינו לאתות מעבר שבת, לדידי שאני מובר שדינו ליתנו בכלי שרת מיד שנאפתה אפיסלו ליה בלינה. ה"ר אלחנן וכן רבינו. **בל המיסח רגליו טעון טבילה.** בהכן המשמש בגדי המקדש מייבי הוצלכך לסלר רגליו בתמצע היום, דאי בתחילה בכניסתו לעזרה תנן בסמוך דבגלאו הכי לריך טבילה. **אבל קידוש ידים מאי טעמא.** דמיסך רגליו דבר מיאוס הוא מאד ולריך לקדש ידיו ורגליו, אבל מטיל מים אין זה דבר מיאוס כל כך, דאמר בברכות [כג, ב] דאפילו בשעה שמטיל מים יכול לאחוז ספר תורה בידו.

מסורת הש"ס

פסח בין לזמן בין שלא לזמן פטור ומפרש טעמא בגמ' (שם סד.) דבזמן דמיחייב לזבח [א] לא מיחייב לזבחים ומאי אילטריך להאוא טעמא מיפוק ליה דפטור משום דזבחים פסולין הן כיון דשחטן בזמן פסח דהוי בתר תמיד של בין הערבים כי היכי דפטר התם פסח שחטו במועד לשמו על החמץ משום דזבח פסול הוא [ב] אבל למאי דפריש דכשנשחט הזבח קודם התמיד של שחר או אחר תמיד של בין הערבים שאסרו חכמים לזרוק הדם משום גזירה וממילא מיפסל זיבחא הוה ניחא אבל לשון התוספתא משמע דאפילו אם זרק הדם בדיעבד ועשה כל מצותו אפילו הכי פסולין דקתני שהקריבן ולא קתני ששחטן ואי מדרבנן אמאי פסולין ורבא דפסולין דקתמר היינו הבשר מלאכול אבל בעלים נתכפרו דלאשכחן כי האי גוונא בפ"ב דזבחים (דף כו:) נתנו על גבי הכבש שלא כנגד היסוד וכו' עד פסול ואמר שמואל פסול הבשר אבל בעלים נתכפרו והיה נראה לדקדק דלא מיפסל אחר התמיד כדתנן בפ"פ מי שהיה טמא (פסחים דף לא.) פסח שנתערב בבכור אם חבורת כהנים יאכלו [ג] ונתערב מחיים קאמר מדפריך עלה בגמ' והא אין מביאין קדשים לבית הפסול [ד] אלמא לא מיפסיל אחר תמיד [ה] מיהו מלינו לדחות דפסח דהתם היינו מותר פסח דהוי שלמים ושחט להו קודם לתמיד של בין הערבים [ו] והא דפריך והא אין מביאין קדשים לבית הפסול היינו שממעט באכילת מותר פסח שנאכל לזרים ואוכלו כבכורים שאינן נאכלים אלא לכהנים והוה לן למימר יהרא ולשון חבורה קשה דמשמע פסח ממש שנתמנן עליו חבורות חבורות ועוד אמר בפרק האשה בפסחים (דף פח:) גבי ה' שנתערבו עורות פסחיהן ונמלא יבלא באחד מהן כו' דפטורין מלעשות פסח שני משום דלא אפשר ופריך לייתי פסח וליתני בשלמים ומאי קושיא לישני משום דאפילו פסח שני זמניה בתר תמיד דכתיב ביה בין הערבים כמו פסח ראשון ועוד דלא חשיב להא התם בפרק מי שהיה טמא (שם דף לא.) בדברים שבין ראשון לשני וא"כ לא אפשר לאתנויי בשלמים דפסולין אחר תמיד של בין הערבים וליכא למימר משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה דלית ביה כרת כדאמר בר"פ תמיד נשחט (שם עו.) דהא ליכא הכא כרת דבכל חדא וחדא מיניהו איכא למימר שמא הוא מן הרוב שבבר יצאו ומיהו אפילו לא יהא נפסל אחר התמיד קשה דמ"מ לכתחילה אסור מדאורייתא [ז] ואי אמרינן דפסח שני מצי לאקדומיה לתמיד כיון דלא כתיב בערב אלא בין הערבים דהיינו טעמא דפסח דאשון קרב אחר התמיד דדרשינן יאותר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים [ח] אבל פסח שני הי מיניהו דבעי קדיש ועביד בריאה והא דלא חשיב בהדי דבריס שבין ראשון לשני יש לומר תנא ושייר דהא נמי שייר כרת דאיכא למ"ד [ט] נשים בראשון חובה בשני רשות אז ניחא הא דפריך לייתי וליתני:

נהדריה ונקמצה ביממא וכו' כלי שרת מקדשין שלא בזמנו.

קשה מגליה דמקדשי שלא בזמנו והא לא קתני אלא נקמצה וכיון דאמו מוסיפין על הברייתא שיקדש הקומץ א"כ נוסיף נמי ויניחא דמיירי שהקטיר הקומץ בלילה ולהכי תנא לבית השריפה אבל משום קידוש קומץ לחודיה לא הוי אמרינן תנא לבית השריפה וי"ל אי מיירי כשנקמלה וקידש קומליה ומו לא אז קאמר שפיר ולא זו בלבד דכמיש ביה בהדיא ביום זבחכם יאכל אלא אפילו אליבא דלמיש לזבח אכן מיני דמיש אלא אפילו נקמלה וקדש הקומץ בלילה דאע"ג דלא כתיב בה ביום בהדיא תנא לבית השריפה אבל אי הוה אמרינן דהקטיר קומלה איפכא מיבעיא ליה דטפי פשיטא לן דהקטרת קומץ ביום ממליקה דכתיב זאת התורה לעולה למנחה וגו' וכתיב בתריה ביום צוותו להקריב ועיקר לשון הקרבה היינו הקטרה ומיהו בתוס דחק רש"י לפרש כן דבקידוש קומץ איירי דאיכא למימר דלא אלא המנחה נתקדשה בכלי ונקמלה בלילה ופריך ונהדר הקומץ לדוכתה ונהדר ונקמלה ביממא ומשני כיון דהמנחה נתקדשה בכלי נפסלת בעמוד השחר כדין כל קידוש כלי [ח] וק"ל דלא נקמלה נמי תנא לבית השריפה כיון דנתקדשה בכלי [ט] וי"ל אי לא נקמלה לא תנא לבית השריפה בלילה עד שתיפסל בעמוד השחר אבל בשתא דנקמלה בלילה תנא לאלתר לבית השריפה וא"ל אי לא אמרינן נמי הכי לעיל כיון שקידשו שלא כמלותו נעשה כמו שנתנו שם הקוף יש לומר דהתם נתכוון לקדש שבסבור היה שהוא יום דומיא דמתניתין שעלה מאור הלבנה וכו' אבל הכא כיון דבכוונה עשה וידע שסידרו שלא כמלותו נעשה כמו שסידרו הקוף:

מצוה

הוא תני לה. להא [ו] מתניתין והוא אמר לה האי תירוצא מדעתו: **כלי שרת מקדשין שלא בזמנו.** והקומץ טעון ממן כלי וכיון שקידש הקומץ בכלי לשם קומץ אינו חוזר להיות טבל כמנחה שלא נקמלה ועל כרחיה מאחר שזה קרוי קומץ אינך הוו שירים: **כל הקרב ביום.** כגון המנחות [ב] והלבונה והדם והקטורת: **קדוש.** בכלי שרת ביום ויקדש קדושת הגוף: **כל הקרב בלילה.** כגון מנחת נסכים דאמר מר (מנחות מד:) ומנחתם ונסכיהם אפילו בלילה: **קדוש.** בכלי שרת קדושת הגוף אם נתנו בהן בלילה: **קתני מיהת כל הקרב ביום קדוש ביום אבל בלילה לא.** אינו קדוש: **ליקרב.** להיות כשר ליקרב אבל קדוש ליפסל מתיב רבי זירא [ג] בסידר את הלחם ואת הבזיכין אחר השבת והקטיר את הבזיכין בשבת פסולה כיצד יעשה יניחנו לשבת הבאה [ד] שאפילו עמדה על השלחן ימים רבים אין בכך כלום ואמאי תקדוש ותיפסל אמר רבא מאן דקא מותיב שפיר קא מותיב ואבוה דר' אבין נמי מתניתא קאמר וקסבר [ה] לילה אין מחוסר זמן יום מחוסר זמן כי מטי בי שמשי תקדוש ותפסול אמר [ו] רבינא שקדם וסלקו מר זוטרא ואיתימא רב אשי אמר אפילו תימא בשלא קדם וסלקו כיון שסדרו שלא כמצותו נעשה כמו שסדרו הקוף: זה הכלל היה במקדש: בשלמא רגלים משום ניצוצות אלא ידים מאי טעמא אמר רבי אבא זאת אומרת

מצוה

והקטיר הבזיכין בשבת כילד יעשה וכו' ורבותא הוא דנקיט אע"ג דהקטיר הבזיכין בשבת כמו שרגילין לעשות יביא בזיכין אחרים ויסדר עם הלחם]: **כילד יעשה יניחנו.** על השלחן עד שבת הבאה: **ויקדוש ויפסל.** כיון דכלי שרת מקדשין שלא בזמנו ליפסל ויקדש השלחן את הלחם מאחר בשבת ליפסול בסידור שלא בזמנו: **אמר רבא האי דקא מוסיב שפיר קא מוסיב ואבוה דרבי אבין.** דמותבי ליה מייניה לאו אמעמתא דאמוראי אמר דיימות דאיתותב אלא מתניתא דאמוראי אמר דיימות דאיתותב אלא מתניתא תנא ולריכין אנו לייחס דלא ליקשו מתניתא אהדדי ותרלינהו הכי קסבר תנא דאבוה דר' אבין בלילה לא הוי מסרון זמן הוא"ל והיתה רואיה ליקדש בכלי שרת שחרית הלכך כלי שרת מקדשין הקומץ בלילה: **אבל יום מחוסר זמן.** דבר שאין זמנו היום עד מחר והרי הוא מחוסר זמן יום שלם הוי חסרון זמן וכ"ש זה שאינו זמנו לקדש עד יום השבת: **כי מטי בי שמשי.** דלילי שבת שהיא רואיה לקדש מחר מקדש על השלחן דקאמרת לילה אין ממחוסר זמן ומיפסל משום סידור לילה ולשחריה נפסל בלינה: **שקדם וסילקו.** סמוך לחשיכה ערב שבת: **שלא כמלותו.** בחסרון זמן: **נעשה כמו שסידרו הקוף.** שלא מדעתו שהרי נסדר קודם ליל שבת עם הלחם בשעה שהוא מחוסר זמן [ג] דלא דמי לקומץ שנקמץ בלילה ולחם שנסדר בליל שבת דלאו מחוסר זמן הוא וקדוש ליפסל [ד] (ועתה בשבת כשמגיע זמן עריכת לחם הפנים יכנס שחרית ויסלק ויסדר שנית) וכשמגיע זמנו אין השלחן מקדשו עד שיסלקנו ממנו ויחזור ויסדרנו

מצוה

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אלא אפי' עולת העוף שנמלקה וכו'. והא דפריך והא אין מביאין קדשים לבית הפסול. עיין מעבה למלך פ"ח ה"ג מהל' תמידין ומוספין"

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכל הקרב בלילה קדוש בין ביום ובין בלילה כו' כל"ל ותיבות קדוש בלילה וכל הקרב בין ביום ובין בלילה נמחק: **(ב)** רש"י ד"ה כל הקרב ביום כגון המנחות. נ"ב עיין ר"פ שני דתמורה דפריך מנחות אמנחות ומשני ליה: **(ג)** ד"ה נעשה כמו כו' בשעה שהוא מחוסר זמן ועתה בשבת כשמגיע זמנו אין השלחן מקדשו עד שיסלקנו ממנו ויחזור ויסדרנו והכהן יכנס בשבת שחרית ויסלקנו ויסדרנו בלא דמי לקומץ שנקמץ בלילה ולחם שנסדר בליל שבת דמחוסר זמן הוא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' וכל הקרב בלילה קדוש בלילה. נ"ב לפרש"י דמנחת נסכים היא הא נמי קדוש בין ביום ובין בלילה ועיין יד דוד שהרגיש מזה ולא רלה דבתמורה י"ל ע"ב הגי' וכל הקרב בלילה קדוש בין ביום ובין בלילה וא"כ לק תרי בני ניעבו וא"ל לבנה הג' דקרב ביום ובלילה קדוש בין ביום ובין בלילה דכ"ש הוא מקרב בלילה וזה ברור ופשוט ולכן אין לתפיס מה דכתן ובמנחות דף ק ע"א ובתמורה דף יד ע"א גרסי' מלגת בני כי הטיקר כהני' בתמורה דף יד ע"ב:

מוסף תוספות

א. דהיינו פסח בארבעה עשר. רש"י שם סד. ד"ה לומר. ב. דפסח שלא בזמנו לשמו פסול, והויא לה שחיטה שאינה ראויה. שם סג. ד"ה ומעוד. ג. אם כל החבורה כולה כהנים היו יאכלו את כולם בו בלילה, ויקרב פסח לשם פסח כל מקום שהוא, והבכורות לשם בכור בכל מקום שהן. שם לח. ד"ה ר"ש. ד. דממעט בזומן אכילת הבשר ושורפו לנותר עד בקר שלא בדין משום ספק פסח, והוה ליה למימר יראנו, שדין הבכור לשני ימים ולילה אחד. שם: ד"ה ומא. ה. [דהא] זמן שחיטת פסח אחר תמיד הוא, ואפי' הכי לא מיפסיל הבכור. תוס' מנחות מט: ו. [ז]כיון דאיכא איסורא דאורייתא היכי מקריבין לכתחילה, ואין לומר דמשום ספיקת פסח דחי ליה איסורא דאורייתא. שם. ז. דין הוא שיאחור הפסח שנאמר בו בערב ובין הערבים וכו', לתמיד שלא נאמר בו אלא את הכבש השני תעשה בין הערבים. רש"י פסחים נט. ד"ה יאחור. ח. [ד]תנן בפ"ב דמעילה [ט.] קדשו בכלי הוכשרו ליפסל וכו' בלינה. ריטב"א. ט. [ו]מאי אירייא נקמצה. תוס' הרא"ש.

מצוה לשפשף. בידו ניצוצות של מי רגליים הניתזין על רגליו שלא יגע בהן חוץ וגרגה כברות שפכה שאין מי רגליו מקלחין אלא שותתין וכרות שפכה אינו מוליך וימרו על בניו שאינם שלו: **במקומה.** בנקב פי הטבעת אסור זה לקרות ק"ש: **ידיו בגיס הכסא.** מחיצה מפסקת וגיס הכסא לפנים מהמחיצה וזה הכניס ידיו דרך חור שבמחיצה: **ורב חסדא אמר אסור.** משום כל עצמותי תאמרנה וגו' (תהלים לה) טעמא משום כל עצמותי אבל משום זוהמת הריח לא וקשיא לרב פפא מתרוייהו: **במקומה נפיש זוהמא.** שהמה היא שלא יגעה לאויר ולא נתפזר ריחה: **הלכה כמעודה.** כלומר הלכה זו אמרו בהלכות מעודה: **אדם.** שיצא מתוך המעודה להשתין מים נוטל ידו אחת אותה ששפשף בה גילוחות: **והפליג.** שהה: **נוטל שני ידיו.** דכיון שהפליג שעה אחת או שתים הסיח דעתו מסעודתו ולא מזהר לשמור ידיו והן עסקניות: **לא יעול מבחוץ.** שלא יאמרו עליו לא נטל: **ומחזיר הטפיח על האורחין.** ה"ג לה בתוספתא דברכות [פ"ד]. טפיח פך שיוקלין ממנו מים על הידים מחזירו על האורחים המסובין והשמש מחזירו עליהן ואומר יש בכם הצריך ליטול ואין זאת אלא להודיע שנטל זה [1] שהכניס את ידיו: **לא אמרן.** דלא יעול מבחוץ אלא שאינו צריך עוד לאכול אלא לשתות הוא נכנס שהיו רגילין להחריף לשתות בשתיה אחר המזון ומיהו צריך ליטול שמא יתן פרוסה לתוך פיו: **מידע ידיע דאינגא דעביה.** ולא חשדי ליה: **מתני' לעבודה.** לאו דוקא דאין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול וטעמא מפרש בגמרא: **חמש טבילות וכו'.** יליף לה בגמרא [2]: **על בית הפרוה.** על גג לשכת בית הפרוה: **חוץ מזו.** הרחשונה שאינה באה מוכה ליום הכפורים דהא כל יומא נמי איתא לאבל בטבילות הבאות מוכה ליום"כ כתיב בהן במקום קדש בעניינא דאחרי מות [3]: **גמ' טבילה זו.** של כל שחרית למה לטהור: **ומה המשנה מקודש וכו'.** כהן גדול בחמש עבודות ביום"כ המשתמש ממוך לפנים ומפנים לחוץ שאין המקומות קדש ועל שניהן עונש כרת הנכנס בטומאה: **טעון טבילה.** בין עבודה לעבודה כדיליף בפרקין (דף לב.) וזה הבא מביתו לעזרה שהוא מחול אל הקדש וכו': **סרך טבילה היא זו.** אין כאן מוכה מן התורה אלא לסרך ולתפוש בשם טבילה כדי לעלות על לב שאין טבילה אלא לטמאין ולתת ללבו אם יש טומאה עליו ויזכור טומאה ישנה שיש עליו ושכחה ויפרוש מלבא לעזרה היום עד שיעריב שמשו אחר הטבילה ולא יעבוד היום: בחמולי

מצוה לשפשף. תימה אמאי צריך לשפשף והא מסתמא קיימא לן [1] כרבנן דר"ל דאסור לאחוז באמה ואמרו ליה רבנן והלא ניצוצות ניתזין על רגליו וכו' אלמא דבשאוחז באמה אין ניצוצות ניתזין על רגליו וי"ל דעפ"כ אי אפשר שלא יהו מעט ניתזין על רגליו דזימנין מישתלי ולאו אדעתיה לאחוז באמה עד לבסוף אי נמי דרבנן מודו לבסוף לדברי ר"ל [2] מדע דבפ' כל היד (נדה דף יב.) פריך אשמואל דאמר ליה לרב יהודה שינגא לאחוז באמה והתניא ר"ל אומר כל האוחז וכו' וכן בפרק כירה (שבת דף מא.) ואי רבנן פליגי מאי פריך מיהו יש לדחות זה דאפילו רבנן לא שרו אלא שלא יוציא לעז על בניו הא לאו הכי [3] לא והיה דכירה לאו משום הכי הוה והא דרב יהודה אאיגרא הוה קאי ומשתין למטה וליכא למימר משום ניצוצות אלא משום לכלוך הכותל [4] ומשום האי מילתא לא הוו שרו רבנן מיהו יש להביא ראיה מדאמרינן פרק כיצד מברכין (ברכות דף מ.) אין מי רגליים כליס אלא ביושבה [5] ובעפר תימוה [6] אפילו בעמידה וכו' אבל אוחז באמה לא קאמר דאע"ג דמסתמא כמו כן כליס [7] ואמרינן נמי בפרק כל היד (נדה דף נח:) ג' שנאתי וכו' ותשיב אוחז באמה ומשתין ולא הוחזר שם ר"ל אלא ש"מ דחזרו רבנן והודו לר"ל ואע"ג דלא אשכחן בהדיא לא במשנה ולא בברייתא שחזרו יש לומר כן וה"נ אשכחן בפרק כל היד (שם דף יג:) אמילתא אחריתי דקאמר ר' טרפון תקנך ידו על טיבורו פי' על שגגו באמתא אמרו לו יש לו קוץ ואין לו יעבר מיהו אמי אמר להם מוטב יוציא לעז על בניו שהן ממזרים ואל ירהה רשע שעה אחת לפני המקום ואמאי לא אמר להו מצוה לשפשף וי"ל אם לא יאחוז באמה בלא מז יהיה רוב ניצוצות ניתזים על רגליו ואפילו אם משפשף יהא מיכר ויוציא לעז על בניו וגם יש לו טורח לשפשף הכל ומניח [8]: **אין אדם נכנס לעבודה אפילו טהור עד שהוא טובל.** לאו דוקא לעבודה אלא אפילו לשמיטה דלאו עבודה היא מוכח לקמן דבעי טבילה ואפילו בלאו עבודה רק שנכנס לעזרה וכן מוכיח בירושלמי דקאמר לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה וכן מוכח לקמן דאמר אמרא אפרט בסמוך:

ומה המשנה בין קדש לקדש בו'. מימה לי איכא למפרך מה לתמה שכן רוצה לעבוד עבודה אבל טהור הנכנס שלא לעבודה מגיין וי"ל דודאי הק"ו אינו אלא בטהור הנכנס כדי לעבוד אלא דמדרבנן גזרו אפילו בנכנס שלא לעבוד גזירה שמא יעבוד וא"ת אכתי ליפרך מה ליום הכפורים כשהוא משנה מקודש לקודש שכן טובל במקום קדוש די"ל דבשאר ימות השנה נמי יטבול במקום קדוש מהאי דינא אבל קשה אם כן כי קאמר בסמוך במאי קא מיפלגי ליימא דבהא פליגי דלבן זומא טביל במקום קדוש ור' יהודה לא ועוד דאכתי איכא למפרך מה ליום הכפורים שהוא חמור שלא הוכשרה עבודת יום בכהן הדיוט אלא בכהן גדול או ליפרך שכן מרובה כפרתו של היום [1] כדפריך בפ"ק דשבועות (דף ט.) פירכות דאדרבה אלימי אליס לק"ו ע"י כך ונכנס אותן חומרי בק"ו ונימא הכי ומה המשנה מקודש לקודש אע"פ שטבל כבר טבילה חשובה במקום קדוש ואע"פ שהוא כהן גדול דקדוש טפי ואע"פ שהוטלה עליו כל עבודת היום וזריז וחיר טפי מתוך כך ומחמת שכפרת היום מרובה אפ"ה צריך טבילה המשנה מחול לקודש לא כ"ש והאי דלא טביל במקום קדוש סברא הוא כיון דאכתי לא נתקדש בגבורי קודש שיטבול בחול: רבי

ששם מצורעין וטבלין מפוש דדישי בטומאה אבל שאר אדם לא, מכלל דר' יהודה מצריך לטבול שאר אדם אפילו אין שם עבודה. ואומר רבינו דכל אדם המחייב רבי יהודה לטבול מחייב רבי יהודה לטבול מחייבי שם שם כעין עבודה דהכנסת ידים לבהונות כגון סמיכה ונעשה שבעלים ונכנסין לסמוך או לקריאה והנחה דביכורים, ופיאה במקלת (רבינו) [דבעי] (ו)פשיטא לן דמסכחת לן בכל אדם כגון מכנים ידיו לשחוט. והא דאמר בירושלמי [פ"ש ה"ג] לא סוף דבר לעבודה, הכי פירושו, לא סוף דבר לעבודה גמורה [אלא] (ו)אפילו לשמן בהונות וסמיכה צריך. ומה המשנה מקודש לקודש בו'. פירש בקונטרס דיינו ממקום קדוש למקום קדוש. וקשה והא דיינו דמסיק כתר הכי ממקום שעונש כרת למקום [כו'] ותרי זימני לשה לן, ושל ליפשא דמקדש לקדש לא משמע הכי דהוה ליה למימר בין קדש לקדש. על כן נראה לרבינו דמקדש לקדש דיינו שמשנה מבגדי קדש לבגדי קדש דהיינו מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב. **אמר להם** קל וחומר ומה המשנה בו'. פירש לריב"ן (דמפרש) לבן זומא דמסיק ליה מק"ו ליעבי שני קידושין ולחמריה כמו כהן גדול ביום"כ. גר'. ושמא אין זה אלא גילוי מילתא בעלמא. מיהו לפי' הקונטרס דגרס מקדש לקדש לא מבגדי קדש קלי ניחא דלא היו הקידושין אלא לוקך פשעה ולבישה. ומיהו למה שפירש לקמן דבן זומא לא מצטרף טבילה מן התורה אלא בכהן שלובש בגדי קדש, ובלא לא מיצטרף אלא לוקך פשעה ולבישה. ומיהו למה שלא צריך שני קידושין אלא מכל מקום לא אפשר דאם לא בגדי קדש, אם לא נאמר שנלמד שאר אדם מכהן גדול וכהן שלובש בגדי קדש גילף מהיקשא דשאר אדם לענין שלא לעצור שני קידושין.

מצוה לשפשף מסייע ליה לרבי אמי דאמר רבי אמי אסור לאדם שיצא בציצוצות שעל גבי רגליו מפני שנראה כברות שפכה ומוציא לעז על בניו שהן ממזרים אמר רב פפא [1]צואה במקומה א] אסור לקרות ק"ש היכי דמי אי דנראית פשיטא אי דלא נראית [2]לא ניתנה תורה למלאכי השרת לא צריכא דיושב ונראית עומד ואינה נראית ומאי שנא מצואה על בשרו [3]דאיתמר [4]צואה על בשרו אם שהיו ידיו בבית הכסא רב הונא אמר מותר לקרות ק"ש ורב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש במקומה נפיש זוהמא שלא במקומה לא נפיש זוהמא ת"ר [5]הלכה בסעודה אדם יוצא להשתין מים נוטל ידו אחת ונכנס דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ונכנס וכשהוא נוטל לא יטול מבחוץ ויכנס מפני חשד אלא נכנס ויושב במקומו ונוטל שתי ידיו ומחזיר הטפיח על האורחין א"ר חסדא לא אמרן אלא לשתות [6]אבל לאכול נוטל מבחוץ ונכנס דמידע ידיע דאנינא דעתיה אמר רב נחמן בר יצחק ואנא אפילו לשתות נמי מידע ידעי דאנינא דעתאי: **מתני'** [7]אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול [8]חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום [9]וכולן בקדש על בית הפרוה חוץ מזו בלבד פרסו של בוץ בינו לבין העם [10](קידש ידיו ורגליו): **גמ'** [11]שאלו את בן זומא טבילה זו למה אמר להם ומה המשנה מקודש לקודש וממקום שענוש כרת למקום שענוש כרת טעון טבילה המשנה מחול לקודש וממקום שאין ענוש כרת למקום שענוש כרת אינו דין שטעון טבילה רבי יהודה אומר [12]סרך טבילה היא זו כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש במאי קא מיפלגי באחולי

[1] כרבנן דר"ל דאסור לאחוז באמה ואמרו ליה רבנן והלא ניצוצות ניתזין על רגליו וכו' אלמא דבשאוחז באמה אין ניצוצות ניתזין על רגליו וי"ל דעפ"כ אי אפשר שלא יהו מעט ניתזין על רגליו דזימנין מישתלי ולאו אדעתיה לאחוז באמה עד לבסוף אי נמי דרבנן מודו לבסוף לדברי ר"ל [2] מדע דבפ' כל היד (נדה דף יב.) פריך אשמואל דאמר ליה לרב יהודה שינגא לאחוז באמה והתניא ר"ל אומר כל האוחז וכו' וכן בפרק כירה (שבת דף מא.) ואי רבנן פליגי מאי פריך מיהו יש לדחות זה דאפילו רבנן לא שרו אלא שלא יוציא לעז על בניו הא לאו הכי [3] לא והיה דכירה לאו משום הכי הוה והא דרב יהודה אאיגרא הוה קאי ומשתין למטה וליכא למימר משום ניצוצות אלא משום לכלוך הכותל [4] ומשום האי מילתא לא הוו שרו רבנן מיהו יש להביא ראיה מדאמרינן פרק כיצד מברכין (ברכות דף מ.) אין מי רגליים כליס אלא ביושבה [5] ובעפר תימוה [6] אפילו בעמידה וכו' אבל אוחז באמה לא קאמר דאע"ג דמסתמא כמו כן כליס [7] ואמרינן נמי בפרק כל היד (נדה דף נח:) ג' שנאתי וכו' ותשיב אוחז באמה ומשתין ולא הוחזר שם ר"ל אלא ש"מ דחזרו רבנן והודו לר"ל ואע"ג דלא אשכחן בהדיא לא במשנה ולא בברייתא שחזרו יש לומר כן וה"נ אשכחן בפרק כל היד (שם דף יג:) אמילתא אחריתי דקאמר ר' טרפון תקנך ידו על טיבורו פי' על שגגו באמתא אמרו לו יש לו קוץ ואין לו יעבר מיהו אמי אמר להם מוטב יוציא לעז על בניו שהן ממזרים ואל ירהה רשע שעה אחת לפני המקום ואמאי לא אמר להו מצוה לשפשף וי"ל אם לא יאחוז באמה בלא מז יהיה רוב ניצוצות ניתזים על רגליו ואפילו אם משפשף יהא מיכר ויוציא לעז על בניו וגם יש לו טורח לשפשף הכל ומניח [8]: **אין אדם נכנס לעבודה אפילו טהור עד שהוא טובל.** לאו דוקא לעבודה אלא אפילו לשמיטה דלאו עבודה היא מוכח לקמן דבעי טבילה ואפילו בלאו עבודה רק שנכנס לעזרה וכן מוכיח בירושלמי דקאמר לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה

[1] ר"ל דס"מ דיטול ליטול מבחוץ לשעודת אפילה. [2] נראה דכל"ל.

[1] ז א ב מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יא [טור ס"ש ס"א סי' עו סעיף ה רב אלפס ברכות פ"ג דף יח:]: ח ג ד מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' ח [טוש"ע א"ח סי' קע סעיף ג רב אלפס סוף פ"ח דברכות דף מו:]: ט ה מיי' פ"ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ד: י ו מיי' פ"ב מהל' עבודת יום"כ הלכה ב: יא ז ח מיי' שם הלכה ג:

רבינו חננאל

ואוקימנא המטיל מים צריך קידוש ידים משום דמצוה לשפשף הניצוצות הניתזין על רגליו כשמשתין. ורגליו משום הניצוצות עצמן. ואיסורא נמי איכא מפני שנראה כאילו מי רגליים אינן יוצאין בקילוח אלא בשתיתה כברות שפכה, לפיכך ניתזות הניצוצות על רגליו, ומי שהוא כרות אינו מוליך, ונמצא מוציא לעז על בניו שהן ממזרין. אמר רב פפא צואה במקומה. כלומר [במקום] הטנופת בחורו של אדם שיוצאה ממנו, אפילו אם אינה נראית אלא כשיושב לעשות צרכיו, אסור לקרות קרית שמע בנגדה משום דנפיש זוהמא ולא דמיא לצואה על בשרו. ת"ר הלכה בסעודה אדם יוצא להשתין נוטל ידו אחת ונכנס. דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ונכנס. הני מילי לסעודת אכילה[6], אבל לשתייה נכנס וישב במקומו ואחר כך נוטל ידיו. [**מתני'**] אין אדם נכנס לעבודה אפילו הוא טהור עד שטובל כו'. שאלו לבן זומא כיון שהוא טהור טבילה זו למה. אמר להם ומה כהן גדול ביום הכפורים שטבל ועשה תמיד של שחר, כשיבא לעשות עבודת היום, הוא טובל עוד טבילה אחרת מפני שצריך טבילה. 3) (והנכנס לעבודה מתחילה אינו דין שצריך טבילה). ור' יהודה אומר סרך טבילה זו. כלומר, מנהג החמירו עליו כדי שישים בלבו ואולי יזכור שיש בידו טומאה ויפרוש.

תוס' ישנים

מצוה לשפשף. אומר ר"מ כי מכאן יש ללמוד שהנכנס להשמין מים אין צריך ליטול ידיו אם לא שיפשף, ואם שיפשף מיהא נראה דאין צריך לברך על נטילה ידים, מידי דהוה אטובא ידיו במקום הטיופת או היו רגליו מלוכלכות בטיט וכיוצא. ואפילו אחר יגר לא היה רבינו מאיר רגיל לברך, אך רבינו רגיל לברך אחר יגר. [ו]הר"ר אלחנן היה רולה לדחות דהא כל המטיל מים טעון קידוש, דמשמע אפילו ליכא כלל ניצוצות דלא פנוי רבנן [נטילה]. אך י"ל דמ"מ נהי דבני קידוש ידים לא פנוי רבנן, נטילה לתפלה מיהא לא מצינו אלא שהיו מקדשים ידיהם ואחר כך נטלו ידיהם ולא נטלו אלא לתפלה ולדברי הוה. אבל אין צריך לברך אם לא שהיו מקדשים ידיהם ונטלו ידיהם ולא נטלו אלא לתפלה ולדברי הוה. אבל אין צריך לברך כמו כדפירשתי. **צואה על בשרו בו'.** במקום שמוכשה (כבוגן) [בבגדיו] מייריי, ואי במקום מגולה אפילו על הקרקע צריך להסריח ד' אמות. **לא אמרן אלא לשתות.** פירש ריב"ן דלמטעם ידו אחת קאי, צריך ליטול בפנים פן יתפזרהו שלא נטל אבל לאכול נוטל מבחוץ דאין מאיר רגל לבן [ד]אינגא דעתיה ליתן פרוסה בתוך פיו אם לא נטל, אמר רב נחמן אלא אפילו לשתות מידע ידעי אינגא דעתאי, שלא הייתי שותה בלא נטילה לאחר שיפשוף מי רגליים. אבל מתוך פירוש הקונטרס משמע דקאי אהפליג נוטל שתי ידיו אפילו נכנס לשתות שמא יתן פרוסה לתוך פיו, אבל משום שתיה לא דהטוטל ידיו לפירוש הרי זה מגפל הרוח, על כן נראה לפירוש ריב"ן. ומהך שמעתא משמע דכל אדם שהשתין מים ופשקם בידו צריך ליטול מיד אותו יד ששיפשף, והיכא דהפליג שעה אחת או שתים לפירוש הקונטרס צריך ליטול שתי ידיו ואע"פ שלא שהה כל כך שיעברו איזהו כרכה למפרע [כד](אמרינן בערבי פסחים [קב, ב]). ואפילו היכא שנכנס לשתות יש לחוש שמא יתן פרוסה לתוך פיו לפירוש הקונטרס דהכא. **מתני'. אין אדם נכנס לעזרה בו'.** פירש הקונטרס לעבודה לאו דוקא. מיהו דבכל הספרים אלנו וגם בפר"ח גרס אין אדם נכנס לעזרה, ואמאי נקטיה. והכי נמי משמע בגמ' דלא מפיק ליה כן זומא אלא מקל ומומר דהכהן גדול ביום הכפורים שמשנה מבגדי קדש לבגדי קדש כו', דהייינו לעזרה עבודה, ואפילו ר'

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' אמר ר"פ צואה במקומה. נ"ב משום דקפני מתני' כל המיסך רגליו טעון טבילה דטעמא שמא נשאלה צואה על בשרו לכני מיסי הכא הך דר"פ הגם דעיקר מקומו שייך בפרק מי שמתו ע"ש:

מוסף רש"י

ידיו בבית הכסא. מחיצה יש בינו לבין בית הכסא ופשט ידיו לפנים מן המחיצה (ברכות כה.). **ורשערה קדושין.** ידיו וגרגליו **ביום.** ביום הכפורים, ולקמן (לב.) יליף לה מקראי (שם). **על בית הפרוה.** שהיתה בנויה בתוך עזרה מקודשת (שם). **חוץ מזו.** טבילה לאשמה שאינה באה בשביל יום"כ, שאף כל ימות השנה שניו אין אדם נכנס לעזרה אפילו טהור עד שיטבול, אבל טבילות הבאות מחמת יום"כ בעינן מקום קדוש (שם).

מוסף תוספות

א. ולאו אחולקת גמור הוא, אלא ששאלו לו מה יעשו לניצוצות. תוס' ש"ס נדה יג. ב. לצורך דבר אחר. תוס' נדה יג. ד"ה לומא. ג. [ד]לא היה אוחז אלא כדי שלא יפול מי רגליים על הכותל. שם. ד. לפי שכשהקלוח קרוב לפיסוק הוא דואג שלא יפלו נצוצות על רגליו ומפסיק. רש"י ברכות מ. ד"ה אין. ה. ליכא נצוצות. שם. ו. והיינו כרבי אליעזר. תוס' שם. ז. שהוא מכפר על כל עבירות. רש"י שבועות ט. ד"ה מרובה.

תוס' ישנים

מצוה לשפשף. אומר ר"מ כי מכאן יש ללמוד שהנכנס להשמין מים אין צריך ליטול ידיו אם לא שיפשף, ואם שיפשף מיהא נראה דאין צריך לברך על נטילה ידים, מידי דהוה אטובא ידיו במקום הטיופת או היו רגליו מלוכלכות בטיט וכיוצא. ואפילו אחר יגר לא היה רבינו מאיר רגיל לברך, אך רבינו רגיל לברך אחר יגר. [ו]הר"ר אלחנן היה רולה לדחות דהא כל המטיל מים טעון קידוש, דמשמע אפילו ליכא כלל ניצוצות דלא פנוי רבנן בקידוש, ה"ה לענין (טבילה) [נטילה]. אך י"ל דמ"מ נהי

רבי יהודה אומר לא מצורע בלבד אמרו אלא כל אדם. לפרש״י דפירש לעיל בפ״ק (דף טז:) רב אדא בר אהבה אמר הא מני ר׳ יהודה הסיא דתמיד משום דאשכחן דפליג אסתמי ומייתי ברייתא דשמעינן ליה לרבי יהודה דאמר מזבח ממועצ וסתמא דמדות לית ליה מזבח ממועצ מהא דהכא הוה מצי לאיתויי דפליג אסתמא דריש״ל מהא דהכא לא מצי לאיתויי דאיה דאיכא למימר שאני הכא דפליג בהדיא במשנה אבל היכא דלא הוכרח במשנה דפליג דילמא לא פליג להכי מייתי מהסיא דמזבח ממועצ ועי״ל דמהכא לא אמר שמעינן דפליג דאיכא למימר טולה ר״י היא ומשום דקתני בריש שהלשכה קרויה לשכת מצורעין ופירש למה נקראת כך לפי ששם מצורעים טובלים ומעיקרא ניתקנה בשביל זה קאמר ר״י דלאחר שנתקנה הרגילו לטבול בה כל אדם טהור הרוצה לכנס לעזרה:

אי דלא טביל הערב שמש בעי. תימה לי מאי קפריך הא בימי ספרו אינו אסור לכנס אלא במחנה שכינה ולשכת מצורעים לא היתה בקודש מדנכנסו לה מחוסרי כפורים י״ל דהכי פריך כיון דלא מצי להכנים ידיו לבהונות היום עד שיעריב שמשו ל״ל דעייל בהר הבית לטבול שם בשלמא אי בשמיני איירי וכבר טבל מבע״י טביל אתם כדי שלא יסיח דעת שיזכור לו להכנים ידיו מיד אי נמי י״ל הכי דמדאלוייתא מותר לכנס בהר הבית כל ימי ספרו מ״מ מדרבנן גזרו שלא יכנס דבפרק בתרא דנגעים [מ״ב] קאמר דלאחר תגלחת ימי [גמרו] הרי הוא כשרץ ובפ״ק דכלים [מ״ח] תנן עזרת נשים מקודשת ואימנו שאין שום טבול יום נכנס לשם ולשכת מצורעים היתה עומדת בעזרת נשים והיא אחת מארבע לשכות שבארבע מקצועותיה: **היסח** הדעת **שלישי ושביעי בעי.** טומאת שרץ ונבילה וכל הנך דלא מצרכינן להו הזאת שלישי ושביעי ל״ל כגון דלא אסקו דעתייהו: **נימא** רבנן דפליגי עליה דר״י בבן זומא ס״ל. פרש״י ואימא דהני רבנן אלו היינו רבנן דפליגי עליה במדות ותימה לי א״כ מאי מספקא ליה לאביי דפשיטא דלית לן למימר דפליגי ארבנן דמסכת מדות דאם כן קשה דרבנן אדרבנן דבכמה דוכתי פריך הכי דר״י אדר״י קשיא דרבנן אדרבנן ל״ק ומשני וכו׳ ולא משתמיט לשנויי בשום דוכתא תרי רבנן מינהו אלא ל״ל דאפילו אי ס״ל כבן זומא לא פליגי ארבנן דר״י דמסכת מדות דאיכא למימר נמי התם הוא הדין שאר כל אדם והא דנקט מצורעין משום דעיקר הלשכה נתקנה בשביל כך שיש בהן צורך לבהונות ולהכנים ידיהם לאלתר בבהונות א״נ נקט מצורע להוליענ כמו דר״י דפליג ואמר לא מצורע אמרו אלא שאר כל אדם דוקא א״נ דוקא נימא דבהא פליגי דת״ק סבר דלשאר כל אדם הנכנס לעזרה היה במקום אחר ור״י סבר דלא מצורעים בלבד טובלין שם בלשכה אלא אף כל אדם הנכנס לעזרה א״נ איכא למימר כולה ר״י היא ומשום דקאמר מעיקרא שהלשכה נקראת לשכת מצורעים לפי שניתקנה תחילה לטבילה מצורעים הולכך לחזור ולפרש לא מצורע בלבד טעון טבילה אלא אף שאר כל אדם: **כבן** זומא סבירא להו. הוא הדין דכר״י נמי סבירא להו דעד כאן לא פליגי בן זומא ור״י אלא אי דאוריתא אי דרבנן אבל תרוייהו מודו דטיהור הנכנס לעזרה בעי טבילה אלא נקט בן זומא משום דעיקר השאלה נשאלה ממנו ומשיב דבעי טבילה:

באחולי עבודה קא מיפלגי לבן זומא מחיל עבודה לר״י לא מחיל עבודה ולבן זומא מי מחיל [ח]**והתניא** [א]כהן גדול שלא טבל ולא קידש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה עבודתו כשרה אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט [ב]שלא קידש ידיו ורגליו שחרית ועבד עבודה עבודתו פסולה אלא למיקם בעשה קא מיפלגי לבן זומא קאי בעשה לר׳ יהודה לא קאי בעשה ומי אית ליה לר׳ יהודה האי סברא [ג]והתניא [ג]מצורע טובל ועומד [ד]בשער ניקנור רבי יהודה אומר אינו צריך טבילה שכבר טבל מבערב ההוא כדתני טעמא שכבר טבל מבערב ודקארי לה מאי קארי לה משום דקא בעי למרמא אחריתי עליה לשכת המצורעין ששם מצורעין טובלין ר״י אומר לא מצורעין בלבד אמרו אלא כל אדם לא קשיא הא דטביל הא דלא טביל אי דלא טביל הערב שמש בעי אלא אידי ואידי דטביל הא דאסח דעתיה הא דלא אסח דעתיה אי אסח דעתיה הזאת שלישי ושביעי בעי דאמר [ה]ר׳ דוסתאי בר מתון אמר רבי יוחנן הסח הדעת צריך הזאה שלישי ושביעי אלא אידי ואידי דלא אסח דעתיה ולא קשיא הא דטביל על דעת ביאת מקדש הא דלא טביל על דעת ביאת מקדש ואב״א תני לא מצורעין אמרו אלא כל אדם רבינא אמר רבי יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי מצורע אין צריך טבילה לדידכו אודו לי איזי מיהת דלא מצורעין בלבד אמרו אלא כל אדם ורבנן מצורע דייש בטומאה כל אדם לא דייש בטומאה א״ל אביי לרב יוסף נימא רבנן דפליגי עליה דר״י כבן זומא סבירא להו והאי דקתני מצורע להודיעך כחו דר״י או דילמא שאני מצורע דדייש בטומאה א״ל [ה]שאני מצורע דדייש בטומאה א״ל אביי לרב יוסף [ה](לר״י דאמר סרך) טבילה (היא) זו חוצץ

נאחולי עבודה. אם לא טבל שחרית ועבד: **לבן זומא.** דלאמר דאוריתא היא שהרי נתן ק״ו לידרש הוא עבודתו מחוללת: **לרבי יהודה.** דלאמר דרבנן היא לא מחיל: **ולבן זומא מי מחיל.** והא מכהן גדול ביום הכפורים יליף לה והוא עצמו אלא טבל ולא קדש ביום״כ בין בגדי זהב לבגדי לבן שהוא משנה בה עבודתו כשירה: **אחד כ״ג כו׳ עבודתו פסולה.** בפרק שני דזבחים (דף יט:) ילפינן דכשלא רחוץ ידים ורגלים מחלל עבודה: **לבן זומא קאי עליה בעשה.** מק״ו דכ״ג שעובר בעשה כדכתיב (ויקרא טז) ורחץ [ו] את בשרו במים ולבשם: **ומי אית ליה לר׳ יהודה הך סברא.** דתמני׳ שיהיו כל הנכנסין לעזרה לריכין טבילה: **מצורע.** בשמיני שלו אע״פ שטבל בשביעי כדכתיב (שם יד) והיה ביום השביעי יגלח וגו׳ חוזר וטובל בשמיני כשמביא קרבנותיו: **ועומד בשער ניקנור.** להכניס ידיו ורגליו בפנים לתוך בהונות מדם האשם ושמן הלוג: **דהני טעמא שכבר טבל מבערב.** רבי יהודה לטעמיה דאמר אין טבילת שחרית הבאים לעזרה אלא לזכור טומאה שנה אין צריך לכך שהרי טבל אמש לכל טומאה שעליו: **ודקארי לה מאי קארי לה.** מי שעוסק במשנה זו להשיב ממנה בבית המדרש למה נתעסק הלא טעם מפורש בה: **לשכת מצורעין.** למה נקראת לשכת מצורעים: **ששם מצורעים טובלין.** בשביל שמכניסין בהונותיהן לעזרה: **אלא כל אדם.** הנכנס לעזרה מדקאמר בלבד מכלל דאית ליה טבילה במצורע: **דלא טביל.** מבערב לגרעתו: **אסח דעתיה.** משמירת גופו צריך הזאה שמא נכנס לאהל המת ולא שם אל לבו: **לדידי מצורע אין צריך טבילה.** שכבר טבל: **דייש בטומאה.** אותה טומאה והורגל עד עכשיו ליגע בטומאה לפיכך הוא בחשש טומאות שמא אחר טבילה נגע: **נימא רבנן דפליגי עליה דר״י.** דמתני׳ קמייתא דקתני מצורע טובל ועומד וכו׳ כבן זומא סבירא להו דאמר דאוריתא היא לכל אדם הנכנס לעזרה [א] מבערב ול״ש לא טבל ולאו היינו רבנן דמתני׳ דפליגי עליה במשנה דמדות אלו דילמא אדא תנא היא ושאני מצורע דדייש בטומאה: מוצן

מאתמול על דעת ביאת מקדש צריך עכשיו לחזור ולטבול כמו שצריך כהן גדול. ועוד דאמרינן לקמן לימא רבנן דאמרי מצורע (יומא) [עומד] וטובל ואפילו טבל מבערב והוא הדין שאר כל אדם כבן זומא סבירא להו, (אלא) [אלמא] צריך לחזור ולטבול, וא״ת אמאי לא קאמר איכא ביניייהו דטבל מבערב, דלבן זומא צריך טבילה ולר״י לא צריך. י״ל דלא אשכחן בהדיא דלבן זומא צריך טבילה שנים ואע״ג דמקל וחומר דכהן גדול נפקא, אלא מפכבא אמריגן הכי. ריב״א. **כבן זומא סבירא** להו. הכי נמי הוא מצי לגמרא כרבי יהודה סבירא להו בשאר כל אדם דמצריך טבילה משום טומאה ישנה, אלא רבותא נקט דאפילו כבן זומא דמחייב מן המורה סבירא להו, אז דילמא דאפילו מדרבנן לא מצריך טבילה דאפילו בשאר כל אדם. **נימא רבנן דפליגי עליה דר״י כבן זומא סבירא** להו. וא״ת הא לא אשכחן דמחייב בן זומא אלא בכהן (גדול) שלובש בגדי קדש, אבל שאר כל אדם לא כדפירשתי לעיל. י״ל בן זומא מחייב מדרבנן ומקבלת ידע ליה תלמודא.

רבינו חננאל

ואם לא טבל ועבד ואומר רמאי אנפשאי ולא אידכר עבודתו כשרה. ולבן זומא מי שלא טבל מחיל עבודתו. ואקשינן עליה והתניא כהן גדול שלא טבל כו׳ עבודתו כשרה, אבל קידוש[ט]), שנאמר ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו, אם עבד בלא קידוש עבודתו פסולה. ופרקינן אלא למיקם בעשה, שנאמר ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עולתו וגו׳. לבן זומא קאי בעשה כדאמרן כל המשנה צריך טבילה, לר׳ יהודה לא קאי בעשה. ואקשינן וכי ר׳ יהודה מצריך ליכנס בעזרה בטבילה משום סרך, והתניא מצורע טובל ועומד בשערי ניקנור כדי להזות עליו. ר׳ יהודה אומר אינו טובל שכבר טבל מבערב. ופרקינן ההוא כדקתני טעמא שכבר טבל מבערב. כלומר אילו לא טבל בערב היה מצריכו טבילה כטעמיה. ואקשינן וכי ר׳ יהודה לא מצריך טבילה למצורע, והתניא לשכת המצורעין ששם מצורעין טובלין, ור׳ יהודה אומר לא מצורעין בלבד אמרו אלא כל אדם. מכלל שגם המצורעין טובלין. ופרקינן הא דתני כי ר׳ יהודה מצריך למצורע טבילה, בדלא טביל עדיין כלל. ודחי להאי, ולפירוקא נמי דפריק צריך טבילה בדאסח דעתיה דחייש שמא נגע בטומאה ולא ידע, גם זו נדחת דהיסח הדעת הזאה שלישי ושביעי בעי. ואמרינן אלא לעולם דלא אסח דעתיה, והאי דקתני אינו טובל, בשטבל בערב על דעת ביאת מקדש. והאי דקתני צריך טבילה בשלא טבל על דעת ביאת מקדש, דקי״ל כי הטובל לדבר אע״פ שנטהר אינו טהור לחמור ממנו, כדתנן במסכת חגיגה פרק ב׳ הטובל לתרומה והוחזק לתרומה אסור לקדש. הטובל לקדש והוחזק לקדש אסור לחטאת. **איבעיית אימא** לא תימא בהא מתניתא בלבד אלא הכי קתני ר׳ יהודה אומר לא מצורעים אמרו אלא כל אדם זולתי המצורעים. שהמצורעים גרידא אינו צריך טבילה שכבר טבל. **איבעיית אימא** ר׳ יהודה בהא מתניתא לדבריהם דרבנן קאמר להו, לדידי מצורע לא בעי טבילה דהא טבל, אלא לדידכו אודו לי דלא מצורעין בלבד אמרו אלא כל אדם כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרש. ורבנן לא מצורע שני דדייש בטומאה. **ואסיקנא** דרבנן דפליגי על ר׳ יהודה, לאו משום דסבירא להו כבן זומא דמצרכי טבילה לכל מאן דעייל מחול לקודש, אלא מצורע בלבד משום דדייש בטומאה. והאי דאצרכוה טבילה אע״ג

ט) נתאה דל״ל אבל קידוש ידים ורגלים של שחרית שנאמר ורחצו כו׳.

עין משפט נר מצוה

יב א מיי׳ פ״ב מהלכות עבודת יום״כ הלכה ג ופ״ה מהלכות ביאת מקדש הלכה ז:
יג ב מיי׳ פ״ה מהלכות ביאת מקדש הלכה ח:
יד ג מיי׳ פ״ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ח:
טו ד מיי׳ שם הלכה ב:
טז ה מיי׳ שם הלכה ח:

הגהות הב״ח

(ח) רש״י ד״ה ורחץ במים את בשרו ולבשם:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א) רש״י ד״ה נימא רבנן וכו׳ הלכך נ״ש טבל מבערב וכו׳. תלת מבערב נמתק ונ״ל על דעת ביאת מקדש ודוק:

מוסף רש״י

שלא טבל ולא קידש. כגון בחמש עבודות של יום הכפורים דלעיל (לקמן לב.), שהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב, וצריך לכל מילוי עבודה ושני קידושין מן המקדש, אם לא טבל ולא קידש עבודתו כשרה (בבחים יט:). **שלא קידש** ידיו ורגליו שחרית. בין ביום הכפורים בין בכל השנה, עבודתו פסולה. כדילפינן מוקם מוקם ממחוסר בגדים (שם).

תוס׳ ישנים

בין בגד לבגד. פירוש בגדי חול ובגדי קדש, ובין עבודה לעבודה מבגדי לבן לבגדי זהב ומהי מילי מינהו ולא כפירוש הקונטרס. **רבי יהודה אומר כו׳.** דלית ליה האי ק״ו דבן זומא, ומאן אית ליה שום פירכא עליה. **ומי מחיל והתניא** כהן גדול כו׳. מספקא ליה לרבינו אחי״ר מנא ליה דמיתוקמא כבן זומא דילמא ר״י היא. ו[אמאן] הוא פשיטא ליה דמתוקמא כחולי עצמא. **אי אסח דעתיה הזאת שלישי ושביעי בעי.** (כוונה) [הייני] בטומאת המת מועיל היסח הדעת לענין הזאה, אבל בטומאת שרץ ושאר טומאות לא אמרינן שיאמר צריך הזאה בשביעי כך. **הא דטביל על דעת ביאת המקדש כו׳.** נראה לענין זומא דליף לה מקל וחומר (דרבנן) [סבירא ליה לרבנן] אפילו בטבילת

ח) בפרק שני דזבחים יט: תוספתא דמנחות פ״ח ה״ו [תוספתא פ״ח הט״ו], ב) [בנגעים פי״ב מ״ח שיאמר מה הנגעים הרי״ם שם הגיע בתיתה דלא מייתי הש״ס דהכא המשנה ולפמ״ש התוס׳ בפסחים ק״ב: ד״ה מיתיבי כו׳ איתא דמייתי הכרייתא ולא המשנה משום דלא נשנית שם שכבר טובל מבערב], ג) [תוספ׳ נגעים פ״ח ה״ט], ד) [זבחים לט. ע״ש], ה) רש״ל מ״ו, ו) רש״ל.

מסורת הש״ס

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה יח:
יח ב ג ד מיי' פ"ד מהלכות מקוואות הלכה א סמג עשין רמח טור ש"ע י"ד סי' רא סעיף א:

מסורת הש"ס

א) [פסחים ל: וש"נ], ב) [זבחים לב:], ג) [לעיל יט. ל. לקמן עא. ע"ש], ד) [זבחים נה:] לעיל טז. מדות פ"ב מ"ג, ה) עירובין ד: פסחים קט. ע"ש חגיגה יא. [סוכה ו. ב"ק פב. ע"ש], ו) צ"ל הגבוה, ז) עיין רש"ש,

גמרא

חוצץ או אינו חוצץ אמר ליה [א]כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אמר ליה אביי לרב יוסף [ב]ביאה במקצת שמה ביאה או לא א"ל [א]בהונות יוכיחו שהן ביאה במקצת ותניא מצורע טובל ועומד בשער ניקנור איבעיא להו מהו שיעשה סכין ארוכה וישחוט תיבעי לבן זומא תיבעי לרבנן דפליגי עליה דר' יהודה תבעי לבן זומא עד כאן לא מחייב בן זומא אלא לגואי אבל לבראי לא או דילמא אתי לאימשוכי תיבעי לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה ע"כ לא קאמרי רבנן התם דלא קא עביד עבודה אבל הכא דקא עביד עבודה לא או דילמא לא שנא תיקו: חמש טבילות ועשרה קידושין טובל: ת"ר [ג]חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום וכולן בקודש בבית הפרוה חוץ מראשונה שהיתה בחול ע"ג שער המים ובצד לשכתו היתה אמר אביי שמע מיניה עין עיטם גבוה מקרקע עזרה עשרים ושלש אמות דתנן [ד]כל הפתחים שהיו שם גובהן עשרים אמה ורחבן עשר אמות חוץ משל אולם [ה]ותניא [1]ורחץ בשרו במים במי מקוה כל בשרו [ב]מים שכל גופו עולה בהן [ג]וכמה הן אמה על אמה ברום ג' אמות [ד]ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה והא

רש"י

חוצץ או אינו חוצץ. לר' יהודה דאמר מפני סרך טבילה בעלמא היא פסלה בה חלילה כשאר טבילות או דילמא כיון דאינה באה אלא להזכירו על הטומאה ישנה ולא לטהר בה היא באה לא פסלה בה חלילה: שמה ביאה. לענין טבילה זו וצריך לטבול אם בא להכניס אחד מאיבריו לעזרה: מהו שיעשה סכין ארוכה. לפטור עצמו מן הטבילה ויעמוד חוץ לעזרה ויושיט ידו לפנים וישחוט מי מיפטר בהכי מן הטבילה או דילמא בעי טבילה. ולענין הכשירא דקרבן לא קא מיבעיא ליה דאף על גב דעמד מבחוץ ושחט כשירה דתניא בזבחים (דף לב:) בן הבקר לפני ה' ולא שוחט לפני ה': תיבעי לבן זומא. דמחמיר בה: תיבעי לרבנן דפליגי עליה דר"י. ואמרו כל אדם לא בעו טבילה: לגואי. הנכנס לה: עין עיטם. ממנו באה אמת המים לבית טבילת שער המים שעל החומה. ולפי ענין המקראות נראה לי שהוא מעיין מי נפתוח האמור בספר יהושע (טו) שמשם הגבול משפע ויורד למזרח ולמערב והוא [ו]הגבול בכל ארץ ישראל. והך מילתא דאביי משום דאמרינן בזבחים (דף נד:) סבור למיבנייה לבית המקדש בעין עיטם אמרי ניחתי ביה פורתא דכתיב (דברים לג) ובין כתפיו שכן דשמעינן מיניה שהוא גבוה מן הכל ולא פריש מנא ליה ופריש ליה אביי הכא: גבוה מקרקע עזרה עשרים ושלש אמות. כמדת גובה שער המים ובנין כלי של שלש אמות מלמעלה להחזיק ארבעים סאה שאי אפשר למים לעלות להר שהוא גבוה ממקום שנובעין שם: חוץ משל אולם. שגבהו ארבעים ורחבו עשרים: והאיכא

תוספות

חוצץ או אינו חוצץ. פרש"י דלר"י קא מיבעיא ליה וקשה לי דאם כן הוה ליה למימר בהדיא לר"י אלא נראה דבין לבן זומא בין לר"י ובטבילה שהוא טובל כשאינו בא לעבוד אלא ליכנס ביאה ריקנית דבהא מודה בן זומא דלא הויא אלא דרבנן שמא יעבוד כדפי' לעיל והא דקא מיבעיא ליה הכא חוצץ או אינו חוצץ טפי מבכל טבילות דרבנן כגון י"ח דבר וכיוצא בהן יש לומר משום דהא טבילה מעלה יתירה היא שהרי טהור גמור הוא ואין כאן לד חשש טומאה אלא מעלה בעלמא וחומרא יתירה היא ולהכי מיבעיא ליה דילמא אינו חוצץ: **ותניא** מצורע טובל ועומד בשער ניקנור. לפרש"י שפירש דלרבי יהודה מיבעיא ליה מאי קא פשיט מהכא הא ההיא לאו ר"י דר' יהודה פליג עלה לעיל וי"ל אעפ"כ פשיט שפיר דמדרבנן דאמרי דעביד מעלה אפילו בשביל ביאת מקצת ה"נ לר"י בטבילת כל אדם דהויא דרבנן צריך לטבול אפילו לביאת מקצת: **או** דילמא אתי לאימשוכי. הא דאמר ר"פ הכל שוחטין (חולין דף ב: ושם) ור"פ כל הפסולים (זבחים דף לב.) דטמאין במוקדשין לכתחילה לא ישחטו בסכין ארוכה שמא יגעו בבשר ולא קאמר טעמא דילמא אתי לאימשוכי ואע"ג דהכא מספקי' ליה אי גזרינן דילמא אתי לאימשוכי או לא הני מילי בטהור אבל בטמא דאיכא כרת איכא למיחש טפי וי"ל אדרבה היא הנותנת התם כיון דטמא הוא זהיר טפי ולא עייל [א] אבל טהור איכא למיחש טפי דילמא אתי לאימשוכי: **וכולן** בקודש בגג בית הפרוה. תימה לי והא גגין ועליות לא נתקדשו וי"ל גג בית הפרוה היה שוה לקרקע עזרה דכי האי גוונא משני בסוף פ' כיצד צולין (פסחים דף פו.) אהא דפריך מהלשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן קודש בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה [ב] אבל תימה לי אי גג בית הפרוה שוה לקרקע עזרה מסיבה למה לי דאמר בפ"ק (דף יט.) לשכת המדיחין כו' עד משם מסיבה עולה לגג בית הפרוה וי"ל דגג בית הפרוה אע"ג דשוה לקרקע עזרה לא היה לו פתח לעזרה משום צניעות לפי שכהן גדול טובל שם אלא היו נכנסין לו דרך לשכת המדיחין שהיתה תחת הקרקע ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרוה וצ"ל דלשכת המדיחין תוכה קודש דאי לא תימא הכי הוה ליה גג בית הפרוה כמו לשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול דאמר לעיל דתוכן חול אלא על כרחך לשכת המדיחין שגג בית הפרוה פתוח לה תוכה קודש ואע"ג דפרישנא דלשכת המדיחין מחילה היא וא"ר יוחנן בפרק כיצד צולין (פסחים דף פו.) מחילות לא נתקדשו הא אוקימנא התם להא דרבי יוחנן בפתוחות להר הבית [ג] אבל פתוחות לעזרה נתקדשו ואין להקשות כי פריך התם מהלשכות וכו' ואוקמינן בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה והדר פריך מסיפא א"כ הוה ליה מחילות וא"ר יוחנן מחילות לא נתקדשו אמאי לא פריך ממתני' דפרקין וממתני' דמדות כדפי' די"ל מאי נפקא מינה ההיא דהלשכות נמי מתני' היא בפ"ג דמסכת מעשר שני (מ"ח) ואדרבה ניחא ליה למיפרך מינה טפי ממתני' דהכא ודמדות לפי שהיא שנויה בסדר זרעים שהוא קודם לסדר מועד וסדר קדשים ועוד משום דפריך שתי קושיות מינה מרישא ומסיפא: **עין** עיטם גבוה מקרקע עזרה כ"ג אמות. תימה לי ומנלן דבית הטבילה היתה גבוהה שלש אמות דילמא לא היתה גבוהה אלא אמה ואורכה שלש אמות והכהן היה משכיב עצמו בתוכו אי נמי לא היתה גבוהה אלא שתי אמות והכהן גדול יושב וטובל ויש לומר מסתמא כל מה שהיו יכולין להקל עליו משום חולשא דכהן גדול היו עושין ודרך עמידה היה טובל כי זה נקל לו יותר לעשות [ד]: **אמה** על אמה ברום שלש אמות. אין לומר דגובהו של אדם מראשו עד רגליו אינו אלא שלש אמות דא"כ גבי היזק ראייה דבעי ארבע אמות בפ"ק דבבא בתרא (דף ג:) למה לי כולי האי אלא י"ל דעד כתיפיו הוא שלש אמות ואף על פי שאין צוארו וראשו מחזיק אמה כיון דאפיקתיה משלש אמות אוקמא אארבע אמות ועוד דאי אפשר לקרקע שתלקט במלקט והיטיב ופעמים שיש גבשושית פחות מג' טפחים סמוך לכותל וזימנין נמי שעומד על אצבעות רגליו [ה] ורואה מעבר לכותל וגבי כוכין בפרק המוכר פירות (שם דף ק: ושם) דארכו ארבע אמות היינו בין ראשו ובין דפי הארון שלמעלה ולמטה ועוד צריך שיהא ברווח והא דסגי הכא גבי מקוה בשלש אמות [ו] היינו משום דכשעומק המים שלש אמות כשנכנס בהן לפו מים על ראשו ועולין למעלה גם יכול לכוף ראשו קצת עד שיתכסה כל גופו במים ומה שיש בתרגום של מגילת אסתר פרשנדתא איצטלב על צליבא דתלת אמין דלפון איצטלב על צליבא דתלת אמין וכו' יש לומר כולם קטועי ראש היו שנהרגו ואח"כ נתלו [ז] וכן משמע בפרק המצניע (שבת דף צב. ושם) דהא דאמר גופו של אדם ג' אמות דלאו היינו עם הראש דקאמר התם המוציא משוי למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת דאמר מר ארון ט' וכפורת טפח וגמירי דכל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלתתא והשתא אי אמרת בשלמא דעד הכתף הוא שלש אמות דהיינו י"ח טפחים אז מוכח שפיר כי בכתף ישאו נמצא שהיה מן הארון למטה מן הכתף ו' טפחים וב' שלישים נמצא דאכתי היה גבוה מן הקרקע י"א טפחים ושליש אבל אי הוי עם הראש

רבינו חננאל

דמדרבנן היא, חוצץ כעין דאורייתא. וביאה בעזרה במקצת שמה ביאה. מהו שיעשה זה שלא טבל סכין ארוכה וישחוט, בעיא זו עלתה בתיקו. חמש טבילות ועשרה קדושין. ת"ר חמשה טבילות ועשרה קדושין כו', וכולן בקדש אבית הפרוה, שנאמר ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו. חוץ מן הראשונה שהיתה על גבי שער המים. כלומר, מקוה היה שם עשוי על גבי שער המים. והיו מימיו נמשכין בו מעין עיטם, כדגרסינן בתלמוד ארץ ישראל בגמרא דבן קטין עשה י"ב דד לכיור, א"ר יהושע בן לוי אמת המים היתה מושכת בו מעין עיטם וכו'. כן גם בזה המקוה היו מימיו נמשכין בו מזה המעין שהיה נקרא עין עיטם. והיה גובה השער כ' אמה ובנין המקוה עליו אמה על אמה ברום שלש. נמצא עין עיטם גבוה מקרקע עזרה כ"ג אמות ויותר כדי שיהא עשוי במורד, שיהו המים נשפכין מעין עיטם ויורדין (על) [אל] המקוה שעל גבי שער המים.

תורה אור השלם

1. וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר: ויקרא טו יג

ז) וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו טז

מוסף רש"י

במים במי מקוה. המכונסין משמע, ואע"ג דלאו חיים מדלא כתיב חיים (עירובין ד:) **במים** משמע מים המחוברים יחדיו (שם יד:) **או: במים** נקודתו בפת"ח, משמע מים המיוחדים, לאפוקי שאובין, ומיהו מים חיים לא צריך, מדכתיב בזב (ויקרא טו) מים חיים, מכלל דשאר טמאין לאו מים חיים בעו, ומיהו במים, במים המיוחדין במקוה, אע"פ שהן גשמים (חגיגה יא.) **או: במים,** מים המיוחדים שנקוו מתחילה מעצמם, מדלא כתיב במים (בשו"א) למעוטי שאובין דאזיל השתא ומייתי וטביל (רשב"ם פסחים קט.). **כל בשרו.** משמע כל בשרו כאחד (עירובין ד:) מדלא כתיב בשרו, משמע שכל גופו עולה בהן, שאינו נראה אלא כולו מכוסה בהן (רשב"ם פסחים קט.).

מוסף תוספות

א. משום עון כרת. תוס' הרא"ש. ב. שהלשכות בנויות מחילות תחת הקרקע, הלכך גגים דידהו הוו להו כי ארעא. רש"י פסחים פו. ד"ה בשגגותיהן. ג. דגבי שילוח בעל קרי המשתלח חוץ להר הבית אמרה וכו', [ד]מותר ליכנס במחילות דהר הבית. שם ד"ה כי. ד. [ד]לא יצטרך לגלגל עצמו בתוכו. תוס' הרא"ש. ה. [ו]מגביה עקיבו. תוס' עירובין מח. ד"ה גופו. ו. לאו משום שלא יהא גובה האדם יותר מג' אמות, אלא וכו'. שם. ז. וכן משתעי קרא, בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש ואת עשרת בני המן, משמע שבכלל הריגה היו. תוס' חגיגה יא. ד"ה ברום.

תוס' ישנים

מהו שיעשה סכין ארוכה וישחוט כו'. תיבעי ליה לבן זומא שמצריך טבילה מן התורה לטהור הנכנס לעזרה לפי שמשנה מבגדי חול לבגדי קדש לצורך עבודה וגם ממקום שאין ענוש כרת למקום שענוש כרת ולכך מחמיר מדרבנן ואפילו למצורע לטבול בשמיני שלו להכניס ידיו לבהונות ואע"פ שאינו משנה בגדיו לבגדי קדש ושאין מכניס [אלא] ידיו לבהונות ותנוך אוזן ורגל, ותיבעי נמי לר"י דפליג אבן זומא ואינו מצריך טבילה לטהור הנכנס לעזרה לעבודה אלא מדרבנן ולכך מיקל גם במצורע בשמיני שלו כדי להכניס ידיו לבהונות כיון שטבל לטהרתו מבערב גם אינו מכניס עכשיו כל גופו. תיבעי לבן זומא עד כאן לא מחייב בן זומא אלא לגואי, כגון מצורע שמכניס ידיו לבהונות, אבל לבראי כגון זה ששוחט בסכין ארוכה ואינו מכניס כלל מגופו לא, שלא יחייב בן זומא אע"פ שעושה שחיטת הקרבן, או דילמא אתי לאימשוכי לפנים ע"י שעוסק בשחיטת (הרבה) [הזבח] העומד בפנים ולכך צריך טבילה כאילו נכנס לפנים לשחוט שאז ודאי היה מחמיר מדרבנן כמו שמחמיר מן התורה, אע"פ שגם אז לא היה טובל מן התורה לפי שאינו צריך לשנות (מבגדי) [לבגדי] קדש וגם לא למקום שענוש כרת בשביל שחיטת הזבח, ואין שייך כאן קל וחומר דבן זומא, (ד)מכל מקום מדרבנן היה צריך טבילה, ואפילו שלא היה נכנס כולו אלא מכניס ידו לשחוט היה צריך טבילה כמצורע שאינו אלא מכניס ידיו וצריך טבילה מדרבנן, ואע"ג דבריש שחיטת חולין [ב, ב] לא איכפת לן בטמא השוחט במקדש אלא משום שמא יגע בבשר, אבל לאימשוכי ליכנס בפנים לא חיישינן התם, היינו טעמא שלפי שהוא טמא נזהר הוא היטב שלא להיכנס משום עון ענוש כרת, ולהכי לא אתי לאימשוכי כי הכא. תיבעי לר"י דלא מצריך טבילה למצורע להכנסת ידיו לבהונות, דעד כאן לא קאמר ר"י התם אלא דלא עביד עבודה ולכך אין לחוש כלל לאימשוכי שאינו צריך כלל להימשך לפנים, אבל הכא דקעביד עבודה שחיטת הזבח העומד בפנים לא יתיר בלא טבילה דחיישינן בהכי דילמא אתי לאימשוכי ויכנס בפנים כל גופו ואורכו, ואע"ג דהתם בשחיטת חולין לא חיישינן בהכי דילמא אתי לאימשוכי דהתם הוי טעם כדפירשתי. ועוד היינו יכולין לומר לפי שבכאן ביומא מספקא לן אי חיישינן לאימשוכי אי לא לבן זומא ולר"י נמי מספקא לן אי נחמיר טפי בשוחט הזבח מבמצורע, דמשום דהאי עביד עבודה והאי לא עביד עבודה, להכי לא נקט

תוס' ישנים (המשך)

התם בשחיטת חולין טעמא שבכאן (שהם) [שהוא] ספק אלא טעם שמא יגע בבשר שהוא ברור, דודאי הוא שיש לחוש לכך. אי נמי משום דבעי לאפוקי אם שחט ואמר ברי לי כו' כדי לייאש ושחיטתן כשרה דיעבד נקט התם טעם דנגיעת בשר ולא נקט טעמא דהכא, אבל אין אנו צריכין כאן לטעמים אחרונים הללו כי הטעם הראשון נכון ועיקר. ולשמא יגע בבשר ליכא למיחש הכא ביומא כי התם בשחיטת חולין, דהתם טמא והכא טהור. לשון רבינו. תמיה רבינו דבכל דוכתי דאמרינן מכניס ידיו לבהונות, למה לו להכניס יד שמאל כלל, (וזהו) [ומיהו] שמא כמ"ד נותן על שמאל (ויוצא) [יצא] כשאין לו ימין, וידיו דקאמר או זו או זו. **תיבעי לר' יהודה כו'.** ויש ספרים דגרסי תיבעי לרבנן דפליגי עליה דר"י עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד עבודה. ומכאן קשה למאי דפרישית לעיל דכל אדם הנכנס לעזרה כו' דלצורך עבודה איירי. וי"ל כדפי' לעיל. וה"ר יוסף פירש כאן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד עבודה כלומר שאינו עושה עבודה מיד בשעה שנכנס ולכך לא יחייבו קודש כניסה לטבול, אבל הכא שעובד לאלתר שמא צריך לטבול. אבל לא נראה דהא פשיטא אי אין מצריכין טבילה בנכנס לעזרה לעבודה שלא יצריכו עוד כלל אפילו כשירצה לעבוד. **אבל הכא דעביד עבודה כו'.** האי דקרי הכא לשחיטה עבודה לא תיקשי אמאי דאמר בכמה דוכתי שחיטה לאו עבודה היא, די"ל דלא חשיב עבודה להצטרך כהן כשאר עבודות הדם, [אבל לענין טבילה זו קרי לה עבודה דחשיבה טפי מסמיכה ומתן בהונות]. **חמש טבילות כו'.** בגמרא מפיק ד' טבילות מקרא וטבילה זו הראשונה מאי נפקא לן מקל וחומר דבן זומא דלעיל אפילו רבי יהודה נמי דלית ליה לעיל בשאר ימות השנה, בכהן גדול ביום הכפורים עצמו יכול להיות סובר כן דמדאיתא הכא כל שכן הכא, ושמעינן נמי לקמן [לב, א] לרבי יהודה נמי קל וחומר כי האי גוונא מה בגדי זהב שאין נכנסים בהן לפני ולפנים טעון טבילה כו'. ואין להקשות למה לא יעשנה בקדש כמו אחרות, כי מסתמא יש לו לעשות הראשונה קודם שיכנס למקום שענוש כרת. **חמש טבילות ועשרה קידושין.** משחיטת התמיד מתחיל כאן, אבל קידוש של תרומת הדשן לא חשיב אע"פ שהוא היה בכ"ג כדפירשתי בפ"ק לעיל [יב, ב ד"ה אבנטו, כ, ב ד"ה משום] לפי שהיה בעוד לילה, ועוד שמכאן ואילך היה עושה עבודות על הסדר אבל לאחר תרומת הדשן היה יכול לצאת מן העזרה (ובשניהם) [וכשנכנס] צריך טבילה. **ש"מ עין עיטם גבוה מקרקע העזרה כ"ג אמות.** וא"ת מנא ליה שהמקוה היה גבוה ג' אמות ברוחב אמה על אמה, דילמא לא היה גבוה אלא אמה ברוחב ג' אמות. י"ל דא"כ היה כה"ג מיגנדר כביניתא בטבילותיו וקודם היה להם לתקנו למטה משיטבול כהן גדול כל כך בדוחק, ועוד מסתמא היה כמו שאר מקוואות, ואע"פ שמעין היה צריך מ' סאה לטבילת אדם כדפרישית בבבא קמא בפרק מרובה [סז, א] וכן פירש רבינו שמואל. [ו]אין לומר שעין עיטם היה בא שם דרך נקב שהיה באמצע הדופן ולא היו המים באין מלמעלה, שהרי כשהיו המים מגיעין וממלאין עד אותו הנקב היו חוזרין לאחוריהן שלא ילכו לעולם למעלה ממקום נביעתן. **שבכל גופו עולה בהן.** מדכתיב כל בשרו.